

Franc Perko

PUTEVI I CILJEVI EKUMENIZMA DANAS*

U naše se vrijeme religije vrlo rado proučavaju sa sociološkoga gledišta. Tako je i nastala posebna grana sociologije: sociologija religije.

Sociologija uočava da sve religije imaju snagu koja povezuje ljude. Religije same po sebi djeluju ujedinjujuće, odnosno ljude povezuju u zajednicu. To vrijedi za sve svjetske religije.

Što je pak s kršćanstvom? Ako religija, religioznost već sama po sebi na neki način vodi u zajedništvo, u jedinstvo, onda moramo kazati da je kršćanstvo upravo religija jedinstva. Čitamo li Evandelje ili Novi zavjet, osobito apostola Pavla, onda vidimo kako se mnogo govori o jedinstvu, kako je velika briga za jedinstvo svih koji vjeruju, svih koji vjerujemo u Krista. Pitamo se zašto je tako? Zašto je nama zapravo potrebno jedinstvo?

Pokret za jedinstvo ne možemo dublje razumjeti ako ne razumijemo što je zapravo unutrašnji cilj kršćanstva, što donose Krist i religija kojoj on stoji na početku. Obično kažemo da nas Krist spasava od grijeha, zla, od svega što ne valja. Da, to je istina i u našoj današnjoj grešnoj situaciji spasenje ima i to značenje.

Međutim, spasenje koje donosi Krist nešto je dublje od ovoga spasenja od zla i grijeha. To ćemo bolje razumjeti ako kažemo: da čovjek nikada nije ništa sagriješio, ipak bi mu Kristovo spasenje bilo potrebno ako bi htio prijeći u božanski život vječnosti. Naime, srž je spasenja u tome da je čovjek od Boga Oca po Kristu u Duhu Svetome pozvan da prijeđe iz stanja zemaljskoga života u novu, višu razinu, u božanski život, da se pobožanstveni.

Stari su Grci izrazom pobožanstvenjenje izražavali bit kršćanstva. To pak pobožanstvenjenje, spasenje, nije samo u sličnosti Bogu nego i u jedinstvu s njime, s presvetim Trojstvom, koje je ujedno i mnoštvo i jedno. Istodobno, spasenje je i jedinstvo sa svima koji su spašeni, odnosno sa svima Božjim stvorenjima, s čitavim svemirom. Spasenje, odnosno jezgra spasenja, jest jedinstvo. Zato nastojanje za jedinstvom nije drugo nego nastojanje za spasenjem, odnosno ostvarivanje spasenja što ga donosi Krist po Duhu Svetom. Zato je kršćanstvo religija jedinstva, i svatko tko hoće biti kršćanin, tko hoće biti Kristov učenik, mora se ne samo truditi za jedinstvo nego i živjeti to jedinstvo.

* Predavanje na ekumenskoj tribini u crkvi sv. Petra u Beogradu 24. siječnja 1988.

No potpuno jedinstvo bit će eshatološka stvarnost, koja će se potpuno ostvariti tek u eshatonu, jer sada nismo sposobni živjeti u potpunome jedinstvu sa svima. Praktički ne možemo, nemamo fizičkih mogućnosti kakve ćemo imati pri svojem preobraženju u novome životu u vječnosti. To moramo imati pred očima kada govorimo o nastojanju oko jedinstva ili kada govorimo o ekumenskom pokretu danas.

Ekumenski pokret, koji je novijega datuma, ima kao svrhu ujedinjenje kršćanskih zajednica koje su se zbog različitih uzroka odijelile. I to ne u nekoj uniformnosti, nego u širokoj raznolikosti. U istinitome jedinstvu treba primati jedan drugoga upravo u toj raznolikosti. Svrha je suvremenoga ekumenizma rast k uvijek savršenijem jedinstvu kršćana i kršćanskih zajednica, a ta svrha zapravo je vezana za onu dublju svrhu kršćanstva o kojoj smo govorili, vezana je za ostvarenje spasenja, odnosno spasenjskoga jedinstva.

Kakvi su putevi ekumenizma, odnosno nastojanja za jedinstvom, koji su putevi suvremenoga jedinstva? Moramo najprije pogledati u prošlost. Sigurno, Kristova je Crkva uvijek nastojala ostvariti jedinstvo. No pogrešno bismo gledali na povijest i na stvarnost kada bismo kazali da je na početku Crkva bila jedna, jedinstvena, a da se poslije razdijelila. Nije bilo baš tako. Već na početku bilo je velikih razlika i suprotnosti u kršćanskoj zajednici, i među samim apostolima.

U prvoj, jeruzalemskoj Crkvi postojale su razlike između kršćana Hebreja i helenista koji su došli iz drugih zemalja, te između kršćana koji su bili Židovi i onih koji su bili pogani. a onda su se kroz čitavu povijest Crkve suprotnosti i produživale i produbljivale. Crkva je međutim, uvijek nastojala, a katkada i uspjela, pobjeđivati te suprotnosti i tako uvijek iznova ostvarivati jedinstvo. Jedinstvo pak nikada nije bilo nešto što bi se moglo ostvariti jednom zauvijek, nego je ono proces, proces ujedinjavanja; tako nam ga bar prikazuje povijest kršćanstva. Istina je: nakon 4. st. došlo je i do dubljih i trajnijih mimoilaženja u kršćanskome svijetu.

Ekumenski sabori, od prvog, nicejskog, dalje — bar oni koji su održani u prvome tisućljeću — bili su zapravo koncili jedinstva. Za jedinstvo kršćanskoga svijeta od 4. st. dalje brinuli su se osobito carevi. Zato su oni i sazivali koncile i na svoj se način brinuli za jedinstvo kršćana, iako ne uvijek uspješno i pravilno. Tako je bizantski, helenistički pritisak na samostalne kulture Sirije i Egipta potpomagao odvajanje takozvanih monofizita, a djelomično i nestorijanaca, koji danas tvore takozvane pretkalcedonske kršćanske istočne Crkve. Potom je nastao i rakol između zapadne, Katoličke ili Rimske crkve i pravoslavnih Crkava. Mnogo je bilo uzroka za to. osobito je na to utjecala činjenica da su istočna i zapadna Crkva već tamo od 5. st. počela svaka svoj vlastiti razvoj.

Na istoku je Crkva uživala zaštitu moćne bizantske države, a na zapadu je dio Rimskoga Carstva propao i tako se podigla ne samo crkvena nego i državna, politička moć biskupa, papa. Oni su nakon toga i crkvenu i opću vlast koncentrirali u svojim rukama. Kršćanski je istok imao drukčije uredenje: car je bio vanjski poglavar kršćanskoga svijeta. Tako je u 11. st. došlo do sukoba i podjele na pravoslavni istok i katolički zapad, i ta podjela još ni danas nije svladana. Ipak moramo kazati da su i istočna i zapadna Crkva uvijek nastojale postići jedinstvo.

U 16. st. u zapadnoj je Crkvi došlo do novih podjela. Iz reformacije su izašle evangelistička, reformirana i anglikanska Crkva, a nakon toga je na Zapadu bilo mnogih podjela na manje crkvene zajednice. Tako je danas kršćanski svijet podijeljen na različite Crkve i crkvene zajednice i ta podijeljenost zacijelo nije u skladu s voljom i željom Isusa Krista, nije u skladu s onom snagom jedinstva kojom nas Duh Sveti udružuje u jednu Crkvu Kristovu.

Na Zapadu se zbio i jedan paradoks. Znamo da je petrovska ili papinska služba, zapravo prema našem katoličkom shvaćanju, služba jedinstva. Papa bi morao biti u službi vidljivoga jedinstva jedne, Kristove Crkve. Zbog različitih povijesnih uvjeta došlo je do toga da je u povijesti, a još je i danas, upravo papinska služba bila ono što ne samo ujedinjuje nego i najviše razdvaja kršćanski svijet.

Kakvi su bili putovi ekumenizma ili, bolje, nastojanja za jedinstvom u prošlosti? Katolička je crkva bila uvjerena da, kao jedina prava Kristova Crkva, nekako nasljeđuje puninu kršćanstva. Zato je istočne, pa i zapadne kršćane nastojala vratiti natrag u krilo Katoličke crkve ili tako da je kontaktirala s pojedincima ili tako da je stvarala unije. Na taj su način nastali takozvani istočni katolici kojima je i posvećen Dekret o istočnim katoličkim Crkvama.

Na Drugome vatikanskom koncilu u Katoličkoj je crkvi došlo do mnogih i bitnih promjena: najprije do promjena u shvaćanju Crkve. Prije je katoličko shvaćanje bilo više statičko. Koncil je donio dinamičko shvaćanje Crkve. Crkva nije u prvome redu organizacija, ustanova. Crkva je događaj i znak-sakrament spasenja za sve ljude. Crkva je spasenjski događaj koji ne možemo sasvim uhvatiti ni u kakav model organizacije, a crkvena organizacija mora biti u službi spasenjskoga rada. Katolička je crkva na tome koncilu priznala da spasenjski proces nije samo u Katoličkoj Crkvi, da ne možemo sasvim izjednačiti Kristovu Crkvu i Katoličku crkvu. Kristovu Crkvu shvaćamo šire, možemo govoriti o Kristovoj Crkvi koja je na neki način nazočna u različitim kršćanskim zajednicama. Crkva kao vidljiva zajednica znak je spasenja i onima koji su izvan njezinih granica.

Zacijelo, kršćanska podijeljenost nije u skladu s Kristovom voljom i s bitnom zadaćom kršćanstva, s ostvarivanjem jedinstva. Zato je Katolička crkva upravo u Konstituciji o Crkvi, a zatim u Dekretu o ekumenizmu, krenula novim putem. A taj put više ne ide za povratkom drugih kršćana u Katoličku crkvu, nego ide za tim da svi, i mi katolici — mi u prvome redu — i drugi, zajedno rastemo u jedinstvu.

Kardinal Bea — baš se spominjalo da je izašao njegov životopis što ga je priredio Stjepan Schmidt (Citta Nuova Editrice 1987.) — bio je duša novog nastojanja za jedinstvo. On je svima otvoreno kazao da još ne znamo i ne možemo kazati koji su putovi koji će voditi jedinstvu; ne znamo ni kakvo će biti to jedinstvo budućega kršćanskoga svijeta. A znamo: treba da idemo putem koji pokazuje Krist, za ciljem koji nam je on postavio, tako da i vanjsko jedinstvo kršćana bude sve punije i potpunije. Možda nikada neće doći do potpunog jedinstva koje je eshatološka stvarnost, a pogotovu nije svrha da bude uniformnost u kršćanskoj svijetu. Raznolikost se mora poštovati. Zato je put jedinstva danas u katoličkom smislu upravo u tome da se utvrđuju veze između kršćana, da raste na-

ša uzajamna kršćanska ljubav, da zajedno svjedočimo za jedinstvo u Kristu i u Duhu Svetome, a jednako tako da jedni drugima pomažemo. Katolička crkva želi pomagati i pravoslavnima i evangelistima i drugima, a također želi primati pomoć od tih Crkava. Upravo u toj međusobnoj suradnji očituje se — i ja sam uvjeren da će se sve više očitovati — naše kršćansko zajedništvo.

Istina je da moramo imati u vidu da nas dijele i neke doktrinarne razlike. Samo moramo znati i nešto drugo. Istina kojoj moramo vjerovati nije neki sklop istina i rečenica. Istina je zapravo jedna, a to je Krist. »Ja sam put, istina i život« (Iv 14, 6). Ta je istina ujedno i ljubav. U kršćanstvu ne možemo dijeliti istinu i ljubav, jedno su u Kristu. Stoga i molitve za jedinstvo kršćana imaju svrhu ne samo da ožive molitve za jedinstvo, koje su potrebne, nego da se očituje naša međusobna ljubav i da nas pripremi za Božji dar jedinstva. Jer jedinstvo, koje je zapravo naše spasenje, dar je Božji, dar nebeskoga Oca, dar Duha Svetoga. I taj dar moramo molitvom zazivati i životom ostvarivati na neki način već na zemlji. Osim molitve, važno je da se i upoznamo, da se susrećemo, da tako pred čitavim svijetom očitujemo naše kršćansko zajedništvo koje već postoji, i koje nikada nije sasvim prestalo postojati. Doduše, ima različitih pukotina u jednoj Crkvi Kristovoj, ali Crkva Kristova ostaje jedna. Ono što nas dijeli nisu neke bitne stvari. Dijeli nas zapravo naše različito ljudsko shvaćanje jedne te iste božanske misli. Dijeli nas zato što smo katkad suviše uvjereni u svoju istinu, ne u božansku istinu, nego u svoju ljudsku istinu. Božansku istinu nikada ne možemo potpuno uhvatiti u naše ljudske pojmove. A mi smo skloni tome da svoje shvaćanje jednačimo sa samom objektivnom božanskom istinom. Zato sve druge smatramo hereticima koji se ne slažu s Božjom istinom, a više puta ne slažu se zapravo samo s našim ljudskim shvaćanjima. Božanska istina tako je velika da je nijedan ljudski um i nijedna zajednica ne može sasvim usvojiti, već je uvijek moramo usvajati i jedni drugima pomoći u tom usvajanju. U tome je zapravo svrha i namjera suvremenog ekumenizma u Katoličkoj crkvi.

Želio bih samo nakratko nešto progovoriti i o shvaćanju ekumenizma u protestantskim zajednicama. Tamo vlada velika različitost. Znamo da je upravo suvremeni ekumenski pokret počeo od protestanata, počeo zbog toga što su oni bili toliko podijeljeni da su više osjetili unutrašnju potrebu da se ujedine, osobito u misijskome radu.

Tako su nakon prvoga svjetskoga rata nastale tri velike organizacije: Faith and Order, Life and Work i Svjetski misijski savez različitih protestantskih Crkava, koje su se nakon drugoga svjetskog rata, 1948. godine, udružile u Svjetsko vijeće Crkava ili Ekumensko vijeće Crkava, koje je još danas središnje ekumensko tijelo.

U protestantskome svijetu, a time i u sklopu spomenutoga vijeća, izražavaju se tri osnovna opredjeljenja o budućem jedinstvu kršćanskih zajednica. Neki misle da za buduće jedinstvo kršćana nije potrebno ništa više nego da se postojeće kršćanske zajednice povežu, stvore zajedničko vodstveno tijelo da bi postojao zajednički savez kršćanskih Crkava. Taj savez bio bi nešto drugo nego današnje Ekumensko vijeće Crkava, jer to vijeće neće biti Crkva, nego pokret koji pokreće jedinstvo kršćana.

Drugi zastupaju vrlo zanimljivu ideju o radanju nove prave Kristove Crkve. Prema njihovu mišljenju, prava Kristova Crkva postojala je samo na početku, poslije se podijelila i nijedna sadašnja Crkva nije potpuno prava Kristova Crkva. Kao krčag koji se razbio, tako se razbila i Crkva i sadašnje su Crkve samo dijelovi jedne Crkve. Do jedinstva može doći samo tako da sadašnje Crkve odumru. Iz te smrti podići će se nova prava Crkva Kristova. Katolička i pravoslavna Crkva takvo shvaćanje ne prihvaćaju, jer bi to značilo da je Crkva Kristova u povijesti zapravo propala. A znamo da Crkva Kristova nije propala i da ne može propasti.

Treće shvaćanje puta k jedinstvu, koje svoje pristaše ima osobito u Anglikanskoj crkvi, slično je katoličkom i pravoslavnom shvaćanju i smatra da je jedinstvo moguće postići tako da se sve Crkve na neki način pridruže jednoj već postojećoj Crkvi.

Duga stoljeća podijeljenosti, različita shvaćanja ustrojstva Crkve i crkvenoga jedinstva, razlike u tumačenju objavljenih istina otežavaju put k potpunijem jedinstvu kršćana i kršćanskih zajednica. A znamo da kršćansko jedinstvo nije samo stvar ljudi i njihovih nastojanja nego je u prvome redu dar Božje ljubavi i djelo Duha Svetoga. Zato se možemo nadati da ćemo i mi kršćani u budućnosti biti sve spremniji primiti taj dar i tako ostvariti punije jedinstvo svih koji slijede Krista.